

dan ostane nesvršen, onda da li mogu biti u Narodnoj Skupštini predmet diskusije ova dva ranija zakona bez ovog trećeg? Ja smatram, da su sastavni deo jedan s drugim. To je jedno. A drugo, molim da me obavestite, da li na taj izveštaj koji je pročitao g. izvestilac, može biti odvojenog mišljenja.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin izvestilac.

Izvestilac Milan Simonović: U prelaznim naredjenjima Ustava, u čl. 135. kazano je: »Predlog zakona o podeli zemlje na oblasti i u uređenju oblasti (čl. 95. i 96.) kao i o prenosu dosadanje pokrajinske nadležnosti na Ministarstva i oblasne uprave (čl. 134.) Vlada je dužna u roku od 4 meseca podneti Narodnoj Skupštini na rešenje. Ako Narodna Skupština ne bi ove zakone u roku od tri meseca rešila, imaju se isti doneti po propisima čl. 133. o izjednačenju zakonodavstva i uprave u zemlji, a u koliko ni po tom kraćem postupku ne bi ovi zakoni bili doneseni u daljem roku, od dva meseca, imade se narediti Kraljevskom uredbom u roku od mesec dana podela zemlje zajedno sa rasgraničenjem pokrajinske uprave u smislu čl. 95. i 96. Ustava. Ta se uredba može menjati samo zakonodavnim putem.

Ovim članom prelaznih naredjenja kazano je, da se kako Zakon o opštoj upravi tako i Zakon o oblasnoj i sreskoj samoupravi i zakon o podeli zemlje imaju doneti u odredjenom roku na pokazani način. Nigde ovde nije kazano, da se sva tri zakona moraju na jedan isti način doneti. Zakonodavni Odbor je svršio sad ovaj rad i on mora da ide sad redovnim putem. Ovaj je zakon svršen i on po Poslovníku ima da bude upućen danas Predsedniku Narodne Skupštine, koji će ga uputiti Narodnoj Skupštini na rešavanje. Ako nam u odredjenom roku ostane vremena i ako onaj drugi spreman zakon budemo mogli da završimo, onda u toliko bolje, jer bi Skupština imala da se izjasni i o tim zakonima. Ali ako slučajno drugi ili treći zakonski predlog ne bi mogao biti završen u ostavljenom roku; ne samo što nam ništa ne zabranjuje da ovaj izradjeni zakonski projekat dodje pred Skupštinu, nego je mnogo i korisnije i pametnije, da se ono što može da izadje pred Skupštinu, pred Skupštinu i iznese.

Predsednik Miša Trifunović: Ja kao predsednik Zakonodavnog Odbora dobio sam svaki zakon ponaosob i dužan sam po Poslovníku podneti u odredjenom roku svaki zakon kad se svrší u roku od 5 dana Predsedniku Narodne Skupštine. Danas je posljednji dan i

ja to moram učiniti. Šta će biti dalje i kakva će biti sudbina toga zakona, to je stvar Skupštine, a ja moram da radim po Poslovníku i da svršim poslove u odredjenom roku.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Ante Dulibić.

Dr. Ante Dulibić: Ja sam hteo primetiti samo, da se ne slažem sa ovim što je rekao g. izvestilac, jer se cela stvar mora uzeti u celosti. I zato treba sve predloge zajedno poslati.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč g. Magovčević.

Jovan Magovčević: Ja ću ići dalje nego što je rekao g. izvestilac. U prelaznim naredjenjima u čl. 135. dalje se kaže: »Ako se podela zemlje ne bi vršila ni po prvom ni po drugom stavu ovoga člana, nego po trećem, onda se imaju osnovati u Hrvatskoj i Slavoniji 4 oblasti«. Ovde je izvršeno podvojenje, i ako je ovaj posao već svršen, onda ne mora biti to da sva tri zakonska predloga idu zajedno.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin izvestilac.

Izvestilac Milan Simonović: Ja mislim, da ništa ne stoji na putu, da onaj koji drukčije misli i koji ima odvojeno mišljenje kod ovog zakonskog projekta, može podneti pored ovog izveštaja i to mišljenje, ali skrećem pažnju na to, da isto onako kao što po Poslovníku ovaj izveštaj ima da se podnese danas i gospoda su takodje dužna da podnesu to svoje odvojene mišljenje Narodnoj Skupštini.

Predsednik Miša Trifunović: Za iduću sednicu za dnevni red predlažem prvo: produženje današnjeg dnevnog reda; zatim pretres izveštaja Odbora o proširenju zakona o uređenju okruga i srezova, koji važi za Srbiju, na teritoriju Crne Gore i treće, predlog zakona o Državnom Savetu.

Dr. Svetislav Popović: Ja mislim, da je mnogo bolje da ostanu ove tačke koje su danas na dnevnom redu kao prve, pa da kao druga tačka dodje pretres izveštaja Odbora o zakonu o podeli zemlje na oblasti.

Predsednik Miša Trifunović: Dobro, onda kao prva tačka dolazi produženje današnjeg pretresa, a kao druga pretres izveštaja Odbora o zakonskom projektu o podeli zemlje na oblasti. Prima li Odbor? (Prima.) Današnju sednicu zaključujem, a iduću kazujem za sutra u 9 časova pre podne.

(Sednica je zaključena u 12 i 20.)

LVII. SEDNICA

ZAKONODAVNOG ODBORA

NARODNE SKUPŠTINE

KRALJEVINE

SRBA, HRVATA I SLOVENACA

držana 16. marta 1922. godine u Beogradu.

Predsedavao Predsednik **Miša Trifunović.**
Sekretar dr. **Pavle Čubrović.**

(Početak u 9 časova 30 minuta.)

Predsednik Miša Trifunović: Otvaram 57. redovnu sednicu. Molim, da čujete zapisnik prošle sednice.

Zamenik Sekretara **Valerijan Pribičević** čita zapisnik 56. redovnog sastanka Zakonodavnog Odbora Narodne Skupštine.

Predsednik Miša Trifunović: Gospodo, imate li kakvu primedbu da stavite na ovaj protokol? (Nema.) Objavljujem, da je protokol primljen.

Molim da čujete molbe, koje su prispele Odboru.

Sekretar dr. **Pavle Čubrović** čita molbe: Okrajnog zastupstva u Mariboru, u Sv. Lenartu, Laškom, Kozju, Brežicama, Slovenskom Gradcu, Rogatecu i Šmarju; opštine Srbobranske; zanatlijskog esnapa u St. Bečeju; tvornice bronze i metala u St. Bečeju; državnog školskog odbora u Turiji; zemljoradničke zadruge u Turiji; Evgenije Šumaher iz St. Bečeja; Save Cerenskog iz Turije; Georgija Crnojačkog iz Turije; srpske crkvene opštine i opštinskog poglavarstva u Turiji; bačkog industrijskog i trgovačkog društva; tvornice metalne robe u St. Bečeju; Strumiča iz Turije; Reze Šumaher iz St. Bečeja; mesne organizacije radikalne stranke iz Turije; Gradjanske banke u St. Bečeju; srpske zemljoradničke zadruge u Turiji; Kreditne Banke u St. Bečeju; Zanatlijske organizacije u Turiji; Prometnog društva u St. Bečeju; Trgovačkog udruženja u St. Bečeju; Rudolfa Šumahera iz St. Bečeja; Ise Munjina iz Turije; Ženske dobrotvorne zadruge iz Turije; Mile Maletića iz Turije; Tvornice cipela u St. Bečeju; Organizacije socijalno-demokratske stranke iz Turije; Mladena Vlakoveca iz Turije; Udruženja gostioničara; Trgovačkog udruženja; Privredne Banke; Prve srpske zadruge i uredništva »Narodnog Lista« iz Srbobrana; Gradjana varoši Kruševca i okruga; Organizacije radikalne stranke u Slav. Brodu i Gradjana varoši Prijepolja.

Predsednik **Miša Trifunović**: Sve molbe uputiće se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red. Na dnevnom je redu: produženje specijalne rasprave o projektu zakona o oblasnoj i sreskoj samoupravi. Na redu je da govori gospodin Drogenik. Izvolite, gospodine Drogenik.

Josip Drogenik: Gospodje poslanci! Zakonski predlog, o katerem razpravljamo, je zelo obširen. Obsega tri dele. Zalibog o njem ne moremo tako natančno razpravljati, kakor bi bilo treba, ker je donošenje tega zakona vezano na gotov rok in bi bil zakon v slučaju, da ga ne sprejmemo oktroiran.

Prvi del tega zakona se tiče volitev. Način volitev, ki je tu določen, je prava mešanica: ni ne Dontov sistem ne propore. Lahko bi se zgodilo, kakor so to naglašali razni govorniki, da bodo dobile vse mandate stranke, ki v oblasti v resnici nimajo večine; more se zgoditi tudi slučaj, v katerem ne bo niti ena stranka dobila mandata. Jaz ne vem, kaj bi bilo v slučaju, če se to zgodi. Ker se pa to lahko zgodi, bi bilo treba v zakonskem načrtu povedati, kako se bo postopalo v takem slučaju.

Jaz bi predlagal, da se sprejme za te volitve čisti Dontov sistem. Tudi bi želel, da bi se stvar uredila tako, da bi ne bilo morebiti kar vsak mesec volitev, kakor je to rekel včeraj gospod Angjelič. Kajti letos bi bile volitve v oblastno skupščino, v sresko skupščino in morebiti še v narodno skupščino. To stane državo mnogo denarja, narod se razburja in take volitve povzročajo tudi mnogo dela. Zato mislim, da bi bilo dobro, če bi se ta del uredil tako, kakor je že včeraj omenjal gospod Angjelič, da bi se uvedle skupne liste za volitve v oblasno in sresko skupščino; tisti, ki bi ne bili izvoljeni iz te skupne liste v oblasno skupščino, bi postali po vrstnem redu poslanci sreske skupščine.

Pri § 64. bi imel pripomniti, da sem tudi jaz mnenja, da ni dobro, če ima oblastna skupščina, oziroma oblastni odbor v svojih rokah tudi gotove sodne

posle. Kajti tu je mogoča velika zloraba iz strankarskih ozirrov. Oblastna skupščina, oziroma oblastni odbor tudi ne bo imel dostikrat v svoji sredi dosti kvalificiranih ljudi, ki bi bili sposobni, soditi gotove prestopke in nalagati kazni. Zato sem mnenja, naj preiskavo in sodbo o raznih prestopkih prepusti oblastni odbor pristojnim sodiščem, naj stvar preiščejo sodniki in izrečejo sodbo; denarne kazni naj se pa stekajo v oblastno blagajno.

O glavnem delu tega zakonskega načrta sem govoril že pri načelni debati. Tiče se vprašanja, od česa bodo te oblasti živele. Oblasti morajo izvrševati velike naloge, ki so našteté v I. oddelku tega zakonskega načrta. Te naloge so težke in za narod zelo koristne. Toda nikjer ni povedano, kdo bo dal oblastim potrebna denarna sredstva in kako se bo zbiral denar, ki ga rabijo oblasti, če hočejo izvrševati svoje velike naloge. Tudi ne vidimo vsled tega nikjer nikake garancije, da bodo samouprave vršile svoje naloge res dobro in v korist dotične oblasti kakor tudi celokupne države, da bodo medseboj konkurirale in tako dale druga drugi pobudo. Bojim se, da bodo vse te lepe stvari, o katerih govori zakonski načrt, ostale samo na papirju. Kajti oblast ne bo imela na razpolago potrebnih sredstev. Zato zopet prosim, da o tem razmišljate. Gospod finančni minister naj bi fksiral gotov del dohodkov, ki bo na razpolago oblastni skupščini. Zato sem včeraj zahteval od gospoda predsednika, naj opozori gospoda finančnega ministra, da pride k naši seji sem in da se izjasni, katere davke namerava odstopiti oblasni samoupravi, da zamoremo to sprejeti v predloženi zakonski načrt.

Gospodje! Mi moramo težiti za izenačenjem zakonov, predvsem za izenačenjem davčnega zakona. Kakor smo videli v zakonodajnem odboru, so največja ovira za izenačenje zakonov baš tisti davki, ki dejansko ne donašajo velikega finančnega efekta, vendar pa dajo priliko za demagogijo in strankarsko zavijanje. Jaz vidim v izenačenju davčnega zakonodavstva velik korak naprej za konsolidacijo naših silno zamotanih notranjih političnih razmer. Mislim, da bi bilo radi tega najbolje, če realne in obrtne davke izločimo iz centralnega davčnega zakonodajstva in iz državnega budžeta ter dodelimo te davke oblastim kot finančno podlago samoupravi.

Včeraj je predlagal zelo spoštovani gospod tovariš Sokić, naj se osnuje v svrhu financiranja oblasti poseben fond, v katerega se bo stekalo 20% dohodkov pokrajinskih posestev. To je polovičarsko; kajti v tem slučaju bo morala skupščina vedno prositi finančnega ministra miloščine kar bi nikakor ne značilo samouprave. Jaz bi prosil, da se v slučaju, da se moj predlog odkloni in da se sprejme predlog tovariša Sokića, Sokićev predlog izpremeni v toliko, da se steka gotov del dohodkov pokrajinskih posestev — morebiti 40 ali 50% — direktno v blagajno dotične oblasti.

Iz diskusije vidimo, da imajo oblasti (okraji) lastno imetje. Taka imetja smo imeli tudi v Sloveniji, zlasti v mariborski oblasti. Imeli smo Rogaško Slatino, ki je bila last okraja, oziroma dežele; imeli smo Dobrno in druga imetja. Takoj po prevratu pa so prešla ta imetja v državno upravo. Ne vem, če je bilo to dobro ali ne. Tudi ne vem, kaj se misli storiti s temi imetji, ko se ustanovijo oblasti. Ali preidejo zopet v oblastno upravo ali pa jih bo zadržalo finančno ministrstvo? Konstatiram, da so bile te gospodarske naprave poprej visoko aktivne, da so se

lepo ekonomsko razvijale, da pa so sedaj finansično in ekonomsko popolnoma propale ker na nerodajnih mestih ni razumavanje, tako da moramo s strahom gledati, kako se dela tam v kvar vse države. Zato bi jaz želel, da se nam pojašni, ali misli gospod finančni minister ta imetja zopet vrniti oblastim v lastno eksploatacijo, oziroma kako hoče v naprej zasigurati življenje oblastim.

Jaz se resno bojim, da bo nastopilo to, kar gopodje iz opozicije vedno naglašajo, da oblasti ne bodo mogle izvrševati svojih nalog, ker ne bodo imele zagaraniranih davčnih dohodkov. O tem se je dosedaj mnogo govorilo in mislim, da je to res tako važno, da ne moremo preiti preko tega vprašanja in da ga ne moremo prelomiti preko kolena, ako nečemo, da se zgodi to, kar se nam prorokuje.

Oblastine skupščine bodo imele velike naloge. Regulirati bodo morale vse gospodarsko življenje v oblasti in potom oblasti v celi državi, tako da mislim, da bo vsa država imela od tega veliko korist. Oblasti bodo medsebojno ekonomsko konkurirale in od tega bo imela korist vsaka oblast, obenem pa tudi celina.

Zato prosim, da se sprejme moj predlog. Obžalujem, da ni prišel gospod finančni minister. Dobro bi bilo tudi za njega, če bi bil prišel, ker bi se ugotovilo, kako misli zagotoviti oblastnim skupščinam potrebne dohodke. Dobro bi pa bilo to tudi za končno redakcijo tega oddelka, ker bi mi potem z mirno dušo lahko glasovali za ta zakon.

Da ne vidimo v tem oziru jasnosti, nam je res težko. Če bi bil gospod minister prišel sem, bi se človek lažje za to odločil. Ker ga pa ni, pa prosim gospoda predsednika, da da tudi moj predlog na glasovanje. Prosim častite člane zakonodajnega odbora, da vodijo o tem računa, da nujno ugotovijo gotove finančne dohodke posameznim oblastim. Ako tega ne storijo, potem so vse oblastne skupščine samo mrtva črka na papirju.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin dr. Dulibić.

Dr. Ante Dulibić: Gospodo, več povodom ove diskusije pale su razne kritike gléde pojedinih odredaba ovoga dela zakona, koji je u pretresu i ja se neću zadržavati kod mnogih pitanja, jer su široko već bila pretresana. Samo ću napomenuti to, što se tiče izbornoga prava, da naš klub, naša stranka stoji na stanovištu proporcionalnoga sistema i da taj proporcionalni sistem nije ovim zakonom proveden onako kako je bila potreba i kako odgovara zbilja tomu sistemu.

Gospodo, već čl. 44. predviđa mogućnost, da bude više stranaka, da budu dve ili više, može biti tri, četiri ili pet stranaka, da može biti pet lista, koje su dobile količnik i to drugi količnik izborni količnik i da neće moći doći do mandata, nego će trebati kockom da se ustanovi između pojedinih stranaka, prema broju lista treba da se ustanovi koja će od pojedinih stranaka dobiti količnik. Ja mislim, da to nije pravedno, da se tako isključuje jake stranke iz svakog sudelovanja u Skupštini.

Može se desiti drugi slučaj, da nijedna stranka ne dobije količnik. To je, gospodo, jako nepravedno, pa ja s toga predlažem, što se tiče čl. 44. i načina kako ima da sledi razdioba mandata, da se taj član povрати pododboru, neka ga pododbor bolje prouči i neka zbilja po principu srazmernoga predstavnštva ceo ovaj član zgodno pregleda.

Naša stranka stoji takodje na stanovištu ženskoga prava glasa. Mi smo u tom pitanju nazad za više godina prema pojedinim pokrajinama. Već od godina šezdesetih mi smo imali u Dalmaciji neku vrstu ženskoga izbornog prava, a dakako da je to bilo prema onim prilikama, kako je bilo onda moguće. Tada je izborno pravo počivalo na cenzusu, ali su imale pravo glasa i ženske, u koliko su plaćale porez. Danas su ženske potpuno isključene, premda je uvedeno opće pravo glasa. Svaki ima prava birati, ali ženske nemaju ni tada, kada imaju najvišu naobrazbu i ja mislim, da je to jedna nepravica, koja će se morati popraviti.

U toku ovoga dela zakona govoreno je i o opštinskim odborima. Ti opštinski odbori imaju da obavljaju razne funkcije prigodom izbora. Ti opštinski odbori imaju da pripreme izborne spiskove i da izvrše druge pripreme, oni imaju da odrede članove izbornih komisija i drugo. Ja na to pristajem, ako se tu radi o opštinskim odborima, koji su od naroda izabrani. Nego ima krajeva u našoj državi, kao što je cela Dalmacija, gde tih opštinskih odbora od naroda izabranih nema. Imate pokrajina gde u općini vlada jedan komesar, koji vlada sasvim pristrano. Ti komesari su uzročnici onog nezadovoljstva u zemlji, koje bi želeli da prestane. Već u pododboru je bilo naglašeno, da ako nema izabranih općinskih Odbora, da će onda neke funkcije obavljati sud. Ja se bojim, da se ne dogodi obratno. Vladin komesar na općini smatra se, da je i općinski odbor i općinski sud, jednom reči, da je sve u općini. I ja se bojim, da se ovo ne tumači tako, da će i ovi vladini komesari ispunjati i vršiti sve one funkcije, koje zakon ovde određuje da ih imaju obavljati općinski odbori. Nemam ništa protiv toga, da to rade općinski odbori, jer su oni od naroda izabrani pa neka i narodu sude, ali kad su tu nametnuti vladini komesari, to nije pravedno i to će dovesti do velikih smutnja radi izbornih zloupotreba.

Ja neću da stavljam predlog, nego samo napominjem ovo što ću reći, jer stavljati predlog je suvišno, ako gospoda ne misle da usvoje ono gledište koje mi zastupamo. U jednom članu stoji, da su narodni poslanici isključeni od pasivnog izbornog prava za oblasnu skupštinu. Meni se čini, da je to jedna pogreška i jedna šteta. Ako uzmemo jednu oblast sa 400.000 stanovnika, ta će oblasna skupština imati 40 članova i ta ista oblast će birati samo deset članova u Narodnu Skupštinu. Biće dakle takav jedan veliki razmer, da kad bi svi narodni poslanici bili izabrani u oblasnu skupštinu, oni bi mogli da poremete rad skupštine sa svojim odsustvom, ali gopodo, neće se nikada dogoditi da svi narodni poslanici budu izabrani za članove oblasne skupštine, jer će nastojati, da se od te časti oslobode i da se podijeli bolje rad, da bude više radnika na tom polju. Da bi se sačuvala veza između oblasne skupštine i Narodne Skupštine, bilo je potrebno da se ova odredba ukinje.

Napominjem još, da u čl. 79. stoji, da naredbodaveci za izdatke po budžetu da su to članovi oblasnog odbora, svaki za svoju granu. Ova odredba stoji u vezi sa odredbom čl. 91., po kojem svaki odbornik upravlja samostalno sa onom granom uprave, koja je njemu poverena. Ja mislim, gospodo, da sa ovim stvaramo mesto jednog oblasnog odbora toliko oblasnih odbora, koliko god ima odbornika. To je vrlo nezgodno i to će donjeti velikih protivština i nesloge i smutnje u samom oblasnom odboru. Ja

ne znam zašto ne bi mi odredili, kao što je to dosada bilo, da oblasni odbor upravlja sa svim poslovima oblasne uprave, a da su pojedini članovi referenti. U tom slučaju naredbodavci za izdatke po budžetu bili bi dotični referenti i predsednik. I tako ja mislim, da bi se sačuvalo ono jedinstvo u upravi. Jer ovako kako je ovde stvoreno, s obzirom na stranačke, partizanske prilike kod nas i pošto smo mnogo rasecpkani; mora se dogoditi, gospodo, da se sa jednim referatom upravlja na jedan način, a sa drugim na drugi način, a protiv intencija većine oblasne skupštine, a većina oblasne skupštine mora da bude merodavna za način uprave jer ona za to nosi odgovornost.

S toga ja ovo samo napominjem i stavljam Vam na razmišljanje ovo nekoliko misli, dok sa drugim potankostima ja mislim, da je suvišno da se ovde pozabavim.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin dr. Hohnjec.

Dr. Josip Hohnjec: Mi smo sedaj pri podrobni debati o predloženem zakonskem načrtu. Ta debata se pa vrši zelo malo v podrobnostih, ker se ne more vršiti. Kajti mi moramo debatirati zaeno o 88 paragrafih. Kako je to mogoče? Logično bi bilo, da bi se debatiralo o paragrafu za paragrafom. Samo v tem slučaju bi bilo mogoče navesti vse pripombe, pokazati vse hibe zakona in predložiti potrebne izpremembe. Če pa debatiramo tako pavšalno, ni to nikaka podrobna debata. Jaz bi prosil gospoda predsednika, da bi razdelil podrobno debato, ki se mora po poslovniku vršiti po poglavjih, na dve poglavji. Kajti poglavje o oblastni skupščini ima dva glavna dela: 1. volilni red in 2. delo oblastne skupščine. Vprašam gospoda predsednika, ali je voljan izpolniti moje željo. Kajti fizično je nemogoče, da bi se vršila podrobna debata zaeno o 88 členih. Mislim, da je ta moja zahteva popolnoma utemeljena. Zato prosim gospoda predsednika, da da besedo govornikom, ki se zopet javijo k besedi, da govorijo o delu v oblastni skupščini. Mislim, da bo gospod predsednik tako kulanten, da bo moje željo izpolnil.

Gospodje! Vlada vedno zatrjuje, da ji je do tega, da bo ta zakon o samoupravi kar mogoče najboljši. Če pa naj bo zakon kar najboljši, se mora debata vršiti temeljito, ne pa tako na nagloma in brzo, da se ne more niti govoriti o vseh posameznih določbah, ki jih vsebujejo posamezni paragrafi. Mi vemo, kakšna bo razprava v plenarni seji parlamenta. Tam prav za prav razprava sploh ne bo, ampak posamezne stranke bodo modale samo iziave in vsa zakon bo sprejet tako, kakor ga je sprejel zakonodajni odbor. Radi tega ima zakonodajni odbor veliko odgovornost. Te odgovornosti pa ne more sprejeti nase — oziroma se ji ne more v polnem obsegu odzvati — ako mora debata teči tako pavšalno in nedetajlno, kakor je nót-kala dosedaj.

Jaz bi k prvemu delu II. poglavja, ki govori o volilnem redu, pripomnil to, da pogršam tu določbe o proporcionalnem sistemu. Gospodje! Mi smo že takrat, ko se je razpravljalo o določbah za volilni zakon v ustavotvorni skupščini, naglašali svoje načelo, ki zahteva, da se sprejme v ustavo določba, da se vršijo vse volitve po proporcionalnem sistemu. Ustavotvorna skupščina žalibog naši zahtevi ni ugodila, marveč se je v ustavo sprejela neka določba o zaščiti manjšin. Kako naj se pa manjšine zaščitijo? To se more zgoditi edino le s proporcem. Zato bi bilo potrebno, da bi se sprejel princip proporca pri

vseh volitvah, prav tako pri volitvah za oblastno in sresko skupštino ter občinski odbor kakor pri volitvah za narodno skupščino. Moram reči, da je to velika napaka, na kateri bolega predloženi volilni red za oblastno skupščino. Mi smo pristaši proporcenega sistema sans phrase i brez vsake klavzule. Vi pa predlagate dvojni količnik. To je že negacija pravega proporcenega sistema. Dvojni količnik vsebuje pritiskanje manjšine, morebiti tudi izključenje manjšine iz skupščine. To pa ni nikdar dobro. Ni mi treba o tem dalje govoriti. Gospodje iz opozicije so o tem že govorili obširno in ni treba, da bi jaz ponavljal vse besede, ki so bile že govorjene. Jaz naglašam samo to, da ni pri nobenih volitvah dobro, če se manjšine pritiskajo k tlom in se jim ne da ista pravica kakor večinam. Gospodje, vsak glas, ki se doda pri volitvah, mora imeti isto pravico. Vi pa delite tu glasove v privilegirane glasove in v nepriviligirane glasove. Neprivilegirani glasovi so tisti, ki jih odda manjšina, privilegirani pa tisti, ki jih odda večina. To pomeni, da hočete manjšino tlačiti k tlom. To ni nikjer dobro, kakor rečeno; najmanj je pa to dobro v oblastni in sreski skupščini ter v občinskem odboru. Seveda pa to tudi ni dobro v državi.

Zato sem jaz mnenja, da bi bilo na vsak način treba popraviti način, kako se razdeljujejo mandati. Mi smo napravili praktične poskuse in smo videli, da se ti poskusi dostkrat dovedli do absurda, da ni mogoče razdeliti mandatov niti na večinske stranke. Zato je v zmislu dobrega zakona — in mi kot opozicija imamo tudi interes na tem, da naj bo zakon, čeprav ga moramo iz važnih razlogov zaradi njegovih pomanjkljivosti odklanjati, vsaj kolikor mogoče dober da se ta stvar popravi. Naša stranka je vedno stala na stališču čistega proporca, ker mi branimo pravo vsakega človeka, najsi pripada manjšini ali večini. To ne sme priti nič v poštev: vsak glas ima enako vrednost, najsi ga odda volivec manjšine ali volivec večine.

Dalje moram grajati, da se ni dala ženskam volilna pravica. Gospodje, jaz sem že večkrat govoril o ženski volilni pravici. Govoril sem o tem že v začasnem narodnem predstavništvu in pozneje v ustavotvorni skupščini. Naša stranka in naš klub sta se dosti trudila, da bi izvojevala ženskam pravo glasa. Dosedaj je bila naša beseda glas vpijočega v puščavi. Mislim, da bo tako ostalo še dolgo časa. A jaz pravim, da ta konservatizem ni dober. Tu se govori, da se hoče dvigniti ljudska kultura, da se hoče dvigniti prosveta prostega naroda. K narodu spada tudi žena. Žena je ona, ki vzgaja narod, žena je ona, ki vzgaja deco, žena je oni faktor, ki vzgaja deco tudi v narodnem oziru veliko bolj nego moški. In če hočete, da bo prosto ljudstvo (kmet i t. d.) preinjeno z narodnim duhom in zvnemo za naše visoke politične cilje, mi morate tega duha vcepiti po ženi in zato ženske same uvesti v politiko.

Žena ni žival, ki samo dela in mora delati. Žena ni manj vredno bitje, ona je enakovredna z moškim in moramo ji dati to, kar pripada človeku. Moderni demokratični princip je ta, da ima človek volilno pravico radi tega, ker je človek. Mi ne priznavamo nobenega cenzusa več. Volilna pravica je nekaj, kar je združeno s človeškim dostojanstvom. Dokler Vi ne daste ženskam volilne pravice, toliko časa smatrate ženo za manj vredno. (**Valerijan Pribičević:** »Mulier taceat in ecclesia!«) Sed non in politica. To je velik razloček. Vaše stališče, gospod Valerijan Pribičević, ni pravilno.

To je znamenje reakcionarstva. Prepričan sem, da bo, če se boste držali tega konservatizma, naša država kmalu postala oaza reakcionarstva v Evropi. Poysod drugod bodo že imele ženske volilno pravico, samo mi bomo idilično živeli na tej oazi reakcionarstva še dolga dolga leta. Da to ni najboljša za reputacijo naše države v mednarodnih krogih, je sigurno.

Gospodje, nimate niti enega razloga za to, da kratite ženskam volilno pravico. Radi tega bi bilo potrebno, da bi se vsaj sedaj pričelo v oblastih, po srezih in občinah s tem, da se da ženskam pravo glasa. Mi v Sloveniji smo, dokler je imela naša stranka še nekaj političnih pravie in moči v svojih rokah, dali tudi ženskam volilno pravico za občine. Toda, gospodje od vladne koalicije so to pravico ženskam vzeli. Da to ni bilo prav, se vidi iz razpoloženja, katero je to odvzetje provzročilo v naši Sloveniji. Mislim, da danes ni stranke v Sloveniji, ki bi si upala javno reči, da je proti ženski volilni pravici. Protivniki samo malo tako balansirajo in pravijo: če se bo volilna pravica dovolila ženam v Macedoniji in drugod, bomo tudi v Sloveniji za to. To pa ni prav, kajti razmere v raznih krajih so različne. Ako hočemo enkrat to stvar dovesti v prakso, moramo pričeti mi. Zakaj ne bi v tem oziru začela Slovenija?

Gospodje iz koalicije morate to popraviti, predrugačiti ta zakon in dati tudi ženskam volilno pravico. Vi menda hočete od žensk v naši državi zadržati vsak vpliv Evrope. Vi hočete, da ima ženska samo toliko zveze z Evropo, da dobiva obleko iz Pariza, ne smejo ji pa biti dostopne res koristne pridobitve moderne in kulturne Evrope. To bi bilo menda škodljivo za našo državo. Ali navsezadnje ženske smatrate za protidržaven element, kojega je treba skrbno odvracati od vsakega vpliva na politiko v naši državi?

Gospodje, mi smo izjavili tu svoje stališče. Izjavili smo, da hočemo to svoje stališče braniti tudi v bodočnosti. Jaz obžalujem, da se ni ta stvar upoštevala tako resno, kakor bi bilo potrebno.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč gospodin Perić.

Dr. Ninko Perić: Imao bih nekotipo primedaba kod čl. 44. Izgleda mi, gospodo, da redakcija ovakva kakva je predložena ne može da postigne onaj cilj koji se želelo i ja nalazim, da je ova redakcija dosta nezgodna. Evo zašto: bilo mi je vrlo lako po ovome zakonskom projektu naći nekoliko primera iz kojih se vidi, kad iz neke izborne jedinice dodju više poslanika u Skupštinu nego što je potrebno, da se onda ne zna ko treba da se vrati kući. Primer: trebaju nam 8 poslanika, a izabrano je 9. Ili treba pet poslanika, a došlo je sedam, pa se ne zna ko treba da otpadne po ovakvoj redakciji. Ja mislim, da bi se ta redakcija mogla izmeniti, a da se suština ovoga zakona ništa ne promeni. Zato ja bih predložio jednu drugu redakciju, kojom bi se izmenilo ovo. Inače, ako bi odbor bilo nezgodno da primi moj predlog, ja molim, da se vrati odboru ponovo na ocenu.

Dakle, ja bih molio gospodu za ovo, da se u članu 44. u drugoj alineji umesto »dobiveni količnik« stavi »dobiveni broj«, a umesto »uzima se za prvi izborni količnik« stavi »uzima se za izborni količnik«. Dakle izbaciti reč »prvi«.

E, sad dalje. Sad treba na narednoj strani čeo početak koji ovako počinje: »Sve liste dele se sa 1, 2 i t. d.« pa sve do završetka koji glasi: »što ih je

lista dobila«, čeo pasus treba da se izostavi, a na to mesto da dodje ovakva redakcija: »Ukupan broj glasova svake liste deli se sa 1, pa sa 2, sa 3 i t. d. i najzad sa cifrom, koja odgovara broju poslanika koliko ima da izabere dotična izborna jedinica. Od dobijenih rezultata sa ovih lista, dobivenih ovakvim delenjem, izdvaja se onoliko najviših koliko se u dotičnoj izornoj jedinici ima da izabere članova oblasne skupštine. Svakoj listi pripada onoliko članskih mesta, koliko je njenih najviših dobivenih rezultata tim putem izdvojeno. Na taj način treba izbaciti onaj drugi količnik, dok ovaj naglašava ovo što je naročito važno.

Dalje, ako bi se za vreme izbora desilo, da bi nekoliko lista imale pravo na poslednje člansko mesto, treba radi toga dodati ovo: Ako bi dve ili više lista imale pravo na poslednje člansko mesto, rešice se kockom koje će liste dobiti taj količnik.

Može se desiti, da nijedna lista nema izbornog količnika i zato treba da se reši i to pitanje. Ja mislim, da je dobro reći: »Ako nijedna lista nema količnika, onda će se deoba članskih mesta izvršiti na sve liste po ovome sistemu«.

Ja bih voleo da imam tablu i kredu, pa da vam pokažem kako to izgleda u praksi. Ja mislim, da ovakva redakcija ne bi smela ostati, jer će stvoriti zabunu, jer na primjer, nama trebaju pet poslanika, a dobijamo sedam i ja mislim, da u svakom slučaju ovo treba da se vrati u sekciju.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ima reč g. Moskovljević.

Miloš Moskovljević: Ja sam, gospodo, i u načelnom pretresu ovoga zakona istakao, da on neće biti ono što kaže sam naslov zakona: zakon o oblasnim i sreskim samoupravama, da on neće dati pravu samoupravu narodu. Mesto toga, gospodo, mi ćemo imati ne samoupravu naroda nego uticaj vlade preko svoje favorizirane većine na samoupravne poslove u oblastima. Ja ću to, gospodo, naročito dokazati kod ovoga odeljka, jer se ta tendencija najbolje u njemu ogleda. Mi jasno vidimo tri stvari, kojima se to hoće da postigne. Prvo stvaranje malih izbornih jedinica. Mi vidimo tendenciju, da se oblasti stvaraju tako male, da se poklapaju sa okruzima. Zatim umesto da izborne jedinice za oblasne skupštine budu okruzi, odnosno oblasti, makar i tako male, biće srezovi. Šta se hoće time da postigne? Hoće se pomoću izbornoga sistema i cepkanja da se učini to, da otpadne što veći broj predstavnika opozicije, a da samo budu zastupljene partije većine. Gospodo, nije cilj samoupravi da se to uradi. Cilj je samouprave, da narod u poslovima u kojima je neposredno zainteresovan sam upravlja, a ne da upravlja neka partija, koja može biti ima mnogo manje pristalica i mnogo manje glasova nego druge sve. To nije samouprava, to je nasilje.

G. Ministar je ovde u Zakonodavnom Odboru naveo izvesne razloge za to, koji se nikako ne mogu primiti i koji nikako ne mogu izdržati kritiku. Neka oprost i g. Ministar za izraz, ali to su vrlo neozbiljni razlozi. Na to je njemu odgovorio vrlo lepo g. Etbin Kristan i pobio te razloge. Ja se ne mislim upuštati u istu stvar, jer smatram, da se takvim razlozima mogu rukovoditi naivni ljudi, koji smatraju, da je sva nesreća našega društva i naše države u tome što ima mnogo partija, mnogo raznih mišljenja i da to treba izbeći na neki način pa sve strpati u jednu tikvu,

makar jedni zastupali jedan interes a drugi sasvim suprotne interese. Taj razlog mora otpasti. Stvarni razlog je ovakvoj odredbi u projektu, da se jedan režim, koji preživljuje svoje poslednje dane, održi i dalje ili da ljudi koji predstavljaju taj režim ostanu što duže na vlasti. Najbolje se to vidi iz dve odredbe druge glave. Prva je odredba u čl. 4. koji ozakonjuje favoriziranje varoši na štetu sela. To vam je odredba, da varoši preko 5.000 stanovnika biraju jednoga poslanika, a u srezovima za svakih 10.000 stanovnika dolazi po jedan poslanik. Ne samo što se ovom odredbom favoriziraju varoši na štetu sela, nego se još male varoši favoriziraju na štetu velikih varoši. Ako uzmemo severnu Srbiju, onda vidimo, da većinom varoši imaju oko 5.000 stanovnika, a 10.000 stanovnika imaju svega tri, četiri. Sve te male varoši imaće po jednoga predstavnika, a kad se sve one saberu, onda izlazi, da će te male varoši imati više predstavnika nego Beograd, koji će takodje biti oblast, i ako sve zajedno imaju manje stanovnika. Vi sami, gospodo, smatrate, da što je jedna sredina kulturnija, u toliko je sposobnija za samoupravu i za politička prava. Pa, gospodo, ako je to tačno, onda je Beograd sposobniji, nego neka Mala Palanka, on će biti zapostavljen, ako ostane ovako, kako je predviđeno, i zato ja smatram, da je i nedemokratski i nepravično da postoji ta nejednakost.

Najzad, gospodo, to stoji u direktnoj protivnosti sa odredbom u prvoj alineji čl. 4. ovog zakonskog predloga. Tamo se kaže: »Oblasna se skupština bira opštim, jednakim, neposrednim i tajnim glasanjem na četiri godine«. Dakle, stoji reč »jednakim«. Šta znači ta reč »jednakim«? To znači, da jedni ne mogu biti bolje zastupljeni nego drugi; ne mogu pojedinci ili pojedine grupe imati dva ili tri glasa, a drugi samo jedan glas. Je li tako? (Ministar za Izjednačenje Zakona **Marko Trifković**: Tačno!) Medjutim, u trećoj alineji čl. 4. stoji, da 5000 stanovnika imaju jednog predstavnika, a u selima 10.000 stanovnika imaju jednoga predstavnika. (Dr. **Svetislav Popović**: Koliko glasova imaju?) Oni imaju jedan glas kroz oblasnu skupštinu. (Dr. **Svetislav Popović**: Koliko biračkih glasova imaju?) Nije reč o biračkim glasovima, reč je o njihovom zastupništvu u oblasnoj skupštini. To znači, da nije jednako pravo. To treba šire razumeti. Pitanje je, kako će oni biti zastupljeni. Ovih 5000 imaće jednog zastupnika, a onih 10.000 imaće opet svega jednog predstavnika. To, gospodo, već nije jednako pravo. Jasno je, dakle, da to ne sme tako ostati.

Drugi najjači dokaz, da se ne će prava samouprava je čl. 44., gde se govori o tome, kako se mandati dele. Ja sam o tome govorio i u načelnoj debati i pokazao sam, da je to ne samo nedemokratski, nego i da je neizvodljivo. To je g. Ninko Perić još bolje dokumentovao sa nekim novim slučajevima i za to ja smatram, da to ovakvo kakvo je ne može ostati. Ali ja mislim, da nije zlo samo u stilizaciji, nego je zlo u samoj suštini, u samom ovom sistemu. Ja ću vam navesti još jedan primer, pa da vidite kako će izgledati ta samouprava. Da li će tu narod preko svojih predstavnika imati uticaj na svoje oblasne poslove, ili će jedna manjina u stvari upravljati njegovim poslovima.

U okrugu timočkom glasalo je prošlih izbora 18.664 glasača, od kojih je za radikalnu listu palo 7.295 glasova. Po ovom sistemu radikalni bi dobili svih pet poslanika, dok ostalih 11.000 glasača ne bi dobili nijednog poslanika. Da li je tu onda samouprava? Je

li tu predstavljena većina naroda preko svojih predstavnika? Nije, nego jedna manjina, a medjutim govori se o nekakvoj većini.

Za tim, gospodo, ako uzmemo na um celokupan rezultat izbora za Ustavotvornu Skupštinu u našoj zemlji, pa primenimo na njega ovaj zakon, onda ćemo videti, da bi radikalna i demokratska partija, koje predstavljaju najveće stranke u ovoj zemlji, dobile po ovome zakonu 200 poslanika. Medjutim prema stvarnom raspoloženju naroda, t. j. prema glasovima koji su za njih pali u celoj zemlji, one bi trebalo da imaju svega 160 poslanika, a one imaju sada 183 poslanika, dakle po ovom zakonskom projektu, i po onome koji izgleda, da će biti predložen za izbore narodnih poslanika, vi bi, radikalni i demokrate, dobili 200 poslanika, a imate prava, prema glasovima, na 160 poslanika. Vidite, molim vas, kako izgleda u svetlosti cifara ta vaša namera da date pravo tako zvanom većini da ona dobije većinu, da bi mogla na taj način upravljati ovom zemljom. (Ministar **Marko Trifković**: Izvolite ući vi u vladu, pa uradite drukčije.) Onda lepo, gospodo, kažite te razloge, nećemo mi samouprave, nećemo demokratskog principa, nego hoćemo da silom stvaramo većinu, pa da onda radimo kako hoćemo. Jeste. (Ministar **Marko Trifković**: Nije ovo silom, kad se prave zakoni, koji se ovako lepo i opširno diskutuju.) Jeste, ovaj se zakon lepo diskutuje, ali ja vam kažem, on će zbog ove dve tri, a naročito zbog ove odredbe o biranju, biti iluzoran. (**Ethin Krištan**: Ovo je jedan nesrećan paragraf.)

Gospodo, ja ću vam predložiti sada jednu čisto praktičnu izmenu. U čl. 53. u poslednjoj alineji stoji, da veliki župan otvara i zaključuje sednice oblasne skupštine u ime Kraljevo. Ja mislim, ma koliko da vi želite, da veliki župan što više utiče na tok oblasne skupštine, da i sami ne mislite, da veliki župan svaku sednicu otvara i zaključuje, nego da to čini predsednik. Prema tome ja mislim, da je ovde pogrešno kazano »sednice«, nego treba reći »saziv«. S toga metnite lepo »saziv«, kad se u tome svi slažemo, da on neće otvarati svaku sednicu. A o ovome dalje, da on treba u ime Kraljevo da otvara sednice, ja neću govoriti, jer to mi ne izgleda toliko važno.

Zato Vas molim, na kraju, da primite ove napomene, a naročito da vratite u odbor ovaj čl. 44. o podeli mandata, pa da se on rediguje prema zahtevima demokratizma.

Ja sam u odvojenom mišljenju predložio, da se upotrebi čisti Dontov sistem, a ne ovako patvoren. (Glasovi: Patvoren! — Smeh.) Medjutim ja sam računajući našao, ako je to Dontov sistem, kako je ovde naveden, bar onaj drugi deo, — ja sam video računajući, da je ipak ovaj način podela mandata, koji je bio za Ustavotvornu Skupštinu, tačniji nego ovaj Dontov sistem. (Glasovi: Nije, nije.)

U topličkom okrugu bilo je 7390 glasova i kad bi se podelili po Dontovom sistemu, onda bi najveća lista dobila dva, druga jedan i treća jedan mandat, a po ovome sistemu, starom našem, kojim je izabrana Narodna Skupština, dobile bi 4 liste po 1. Dakle još jedna mala lista dobila bi jednog poslanika. Zato sam ja podneo naročiti predlog, da se ostavi sistem koji je do sada bio kod nas za Ustavotvornu Skupštinu.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ina reč g. ministar za konstituantu.

Ministar za izjednačenje zakona **Marko Trifković**: Smatram za svoju dužnost da odgovorim na

neke zamerke, koje su učinila pojedina gospoda poslanici kod nekih članova ovog zakonskog projekta.

Izgleda da je najozbiljnija zamerka učinjena kod čl. 44. koji govori o podeli mandata poslanika oblasne skupštine. Protiv toga člana govorili su ne samo predstavnici opozicije nego i izvesna gospoda koja pripadaju grupama, koje pomažu sadanju vladu, zato ću s tim članom i da počnem.

G. Moskovljeviću nije dosta bilo da ospori valjanost razloga, koje sam izneo u načelnoj debati govoreći o ovome članu, nego je rekao, da su to klot neozbiljni razlozi. Ja mislim da je takvo tvrdjenje neozbiljno. (**Moskovljević:** Ja opet mislim da vi ne mislite da su to pravi razlozi. Drugi su to razlozi.) Ja sam izneo prave razloge, i ne želim ništa da krijem. Ja svoje mišljenje ovdje otvoreno iskazujem. Ni pri donošenju Ustava nisam pritajivao svoje mišljenje, pa nemam razloga ni sada to da činim. Zastupam dobru stvar i zdrave principe, i zastupam otvoreno.

G. Angjelić koji pripada grupi koja pomaže vladu, rekao je za sistem, za koji pledira g. Moskovljević, g. Kristan, g. Sokić i g. Drogenik, da je to najpravičniji i najbolji sistem. Ja bih se donekle još i mogao složiti sa prvom polovinom tvrdjenja da je to najpravičniji sistem, jer je to jedan sistem više matematički nego politički, ali se ne mogu složiti da je to najbolji sistem; jer kad bi u istini bio najbolji, onda bi g. Angjelić, koji je bio toliko ljubazan da nam kaže i ime i prezime autora toga sistema i gde je on profesor, onda bi, g. Angjelić svakako isto tako bio ljubazan, pa bi nam kazao, i u kojim se zemljama primenjuje taj »najbolji« sistem. Jer kad bi on doista bio najbolji sistem, niti bi se Francuska, niti Engleska, niti Italija niti druge demokratske zemlje ustezale da prime taj »najbolji sistem«. Ali je, g. Angjelić to propustio reći za to, što se u tim zemljama taj sistem ne primenjuje, jer on ne obezbeđuje ni zdravu političku situaciju u Skupštini ni posebno obrazovanje vlade.

Vlada, zastupajući ovaj izborni sistem nema nameru, da favorizuje sadanju većinu, (g. Moskovljević je priznao da je sadanja skupštinska većina, većina i u narodu.)

Glavni cilj, koji se želi postići ovim izbornim sistemom, jeste sprečiti cenkanje lista prilikom izbora, i ne dozvoliti da svako može podnešiti listu, kome god to padne na pamet. Ovaj sistem povlašćuje, ako hoćete da upotrebim baš taj izraz, partije koje su se grupisale oko jednog poznatog programa, koji su predstavnici partije u toku vremena preko partijskih listova i na svojim zborovima objasnili narodu, dovoljno ga upoznadu s njime i pozvali ga da ide za tim programom. (Glas: Varate se gospodine Ministre, Vi ćete time favorizirati stvaranje neprirodnih blokova.) Naprotiv favoriziraju se prirodni i logični sporazum. Medjutim sistem koji preporučuje g. Moskovljević favorizuje nezadovoljene ambicije malih po jedinica, čiji je sav program njihova sujeta ili lični interes, i koji odvajajući se od svoje partije ne mogu se pozivati više na partijski program. Ne mogući da postanu kandidati svoje partije, jer nemaju za to dovoljno ugleda i poverenja, a kako im nije potreban izborni količnik da bi postali poslanici — no mnogo manji broj glasova, oni se, verujući da će moći napabirčiti taj mali broj glasova, rešavaju da istaknu svoju zasebnu listu, troše novac i vreme i rade protiv svoje sopstvene partije.

Kako ceo parlamentarni sistem počiva na partijama, a ne na sujetama sitnih po jedinica, to i izborni zakon treba da štiti partije a ne da zadovoljava sujete po jedinica. Priznajem da kod velikih partija može biti više cepanja lista no kod malih iz prostog razloga što kod malih partija ima manje izgleda na uspeh izborni nego kod velikih partija. A da li je interes države i parlamentarizma da se velike partije cepaju zbog pojedinačnih sujeta? To je glavni razlog zašto smo mi za ovakav sistem koji se predlaže i to ne samo za izbore oblasnih poslanika nego i za izbore narodnih poslanika. (**Etbin Kristan:** Ja vama otvoreno kažem da vi to ipak nećete postići.) Gospodin Kristan dobacio je da će se praviti neprirodni blokovi. (**Etbin Kristan:** Blokovi samo za izbore!) Ne, nego će se partije koje imaju dođirnih tačaka, odmah u početku izbora sporazumeti radi izbornog uspeha. Na taj način će se skupiti i združiti ljudi koji su blizu jedni drugima i neće se za vreme izbora napadati, grditi i ružiti. Izborna će borba biti skoncentrisanija, — pa i mirnija. Iz tako izabrane skupštine lakše će se izabrati vlada, čiji će autoritet biti nesumnjiv. U drugom slučaju broj izbornih lista bio bi ogroman sve bi se krivile — između sebe, svaka partija udara na sve druge, omalovažavaju se, klevetaju i t. d. Zamislite sada, posle svega što je bilo na izborima, kad u Skupštini budu primorani da formiraju zajedničku vladu? Kakvi izgledaju poslanici i kakav će imati autoritet vlada postala iz partija koje su se na izborima dušmanski grdile i kajale. Medjutim ovim izbornim sistemom ide se na to da se još prilikom izbora partije sporazumeju i zbliže, pa kad pobeđe onda u Skupštini nemaju da se pogađaju nego prilaze zajedničkom radu smireni i stišani. Nesumnjivo je, da bi takva vlada imala veći autoritet, nego vlada koja bi postala iz partija, koje su se na izborima uzajamno grdile i napadale.

Kod čl. 56. učinio je zamerku g. Lazić; zašto da je za punovažno rešavanje dovoljna jedna trećina članova Skupštine u mesto dve trećine?

Mislim, da ova zamerka nije ni umerana ni opravdana. Zahtev da treba da bude prisutna jedna trećina, da bi Skupština mogla da radi, ne znači da ostali njeni članovi ne smeju da dodju. Od njihove dobre volje zavisi, hoće li oni doći ili ne. Ja mislim i gotovo je sigurno, da će uvek biti većina članova prisutna, jer skupština oblasna ne traje godinu dana nego samo jedan kratak rok, a poslanici će se žuriti da učestvuju u diskusijama i rešavanjima oblasne skupštine. Nama je glavno bilo da ovom odredbom obezbedimo rad skupštine. Da smo uneli odredbu, da dve trećine budu prisutne, da bi Skupština mogla raditi, mi bismo onda obezbedili mogućnost nerada. Jer, ako Skupština ne može da radi, dokle nema dve trećine poslanika prisutnih, onda oni koji su u opoziciji mogli bi svojim nedolaskom sprečavati rad Skupštine. A ovako, kad treba da bude prisutna jedna trećina, onda opozicija mora da dodje pa neka kontroliše i kritikuje, jer to i jeste zadatak opozicije: ne da sprečava rad, nego da kontroliše i kritikuje, a ovom odredbom se postizava baš to, da se opoziciji daje mogućnost da kritikuje a većini da radi.

Kod čl. 66. g. Lazić je napravio primedbu što oblasni veliki župan ima pravo da zadrži od proglašenja uredbu za koju nalazi da nije osnovana na Ustavu i zakonima tražeći da ove uredbe idu Državnom Savetu pa neka ih on pregleda. Ja sam na tu

primedbu odgovorio već u načelnoj diskusiji, a pošto g. Lazić ostaje i dalje pri svome, onda ja i sada ponavljam, da je mnogo korisnije, da se samo izvesne uredbe i to samo one za koje veliki župan nadje da se protive Ustavu i zakonu, šalju Državnom Savetu baš zbog samog ugleda oblasne skupštine. Mi ćemo od prilike imati 26 oblasnih skupština od kojih će svaka imati da donese tri do četiri uredbe što iznosi oko sto uredaba. Veliki župan može naći da su sve te uredbe osnovane na zakonu i u tome slučaju ni jedna neće otići u Državni Savet nego odmah stupaju u život i radiće se po tim uredbama. Može pak da se desi da oblasni veliki župan nadje da dve ili tri od njih ne odgovaraju zakonu ili Ustavu, on ih tada šalje Državnom Savetu, koji ih svršava najdalje za 15 dana. Ali ako bi se radilo kao što predlaže g. Lazić, onda ćete pred Državnim Savetom imati oko sto uredaba. Državni Savet ima pravo da ih zadrži dva meseca, a može u ostalom da se desi da ih zadrži i preko toga roka. Za to vreme oblasna skupština neće raditi, neće imati svoje uredbe, a Državni Savet neće moći da svršava druge poslove, jer će biti preopterećen ovim uredbama, a time će gubiti u svome ugledu i Državni Savet i Oblasna Uprava. Zato je mnogo bolje da ostane kao što je predviđeno.

Kod čl. 76. g. Lazić zamera što se Ministru Financija daje pravo da u budžet rashoda unosi zakonske rashode predviđene članom 72. ovog zakona, ako se oni ne bi nalazili u budžetu nikako ili u nedovoljnom iznosu.

Ja mislim, da zamerka nije opravdana. Ovde se ovim odredbom ne dozvoljava Ministru Financija da on može proizvoljno u budžet oblasne skupštine unositi rashode koje hoće, nego on u ovoj odredbi ima samo dužnost da unosi one rashode, koje je sama Skupština bila dužna po zakonu uneti, a ti su rashodi pobrojani u čl. 72. Oblasna Skupština ne može da ne poštuje zakone, a kad se ona ogluši o zakone, koji su opšta volja celoga naroda, onda tek Ministar Financija ima da postupi po čl. 76. Gg. Sokić i Lazić napravili su zamerku kod čl. 68. koji određuje da sudovi imaju pravo da cene zakonitost uredaba.

Gospodo, stvar je jasna za sve pravnike: da su zakoni uvek stariji od uredaba, makar one bile sreske, oblasne ili kraljevske. Zakon ima višu silu i snagu od kraljevskih uredaba, pa mora imati i višu snagu i od uredaba pojedinih oblasti, i kadgod uredba dodje u sukob sa zakonom, sudija mora priznati važnost zakonu a ne uredbi.

G. Sokić je učinio neke predloge za koje ja izjavljujem da ih mogu primiti, ako ih primi Zakonodavni Odbor. To je da se od prihoda koji se dobijaju eksploatacijom šuma, vodenih snaga i ruda izvestan procenat odvoji za stvaranje opšteg fonda radi potpomaganja samoupravnih tela u ostvarenju njihovog zadatka.

Pristajem na predlog g. Sokića, da umesto oblasnog odbora sudu nadležne vlasti za istupe onih lica koja bi se ogrešila o oblasne uredbe. Tako isto pristajem da se u čl. 69. u II. odeljku izbrišu reči »rešenjem velikog župana« a da ostane »produžuje se važnost u starom budžetu još za godinu dana«.

Primam tako isto da se u čl. 69. u III. odeljku izbriše »na odobrenje« pošto je ranije rečeno da te račune ima da odobri Glavna Kontrola. Ako ih ranije odobri Glavna Kontrola, nepotrebno je ovo naknadno odobravanje.

Kod čl. 66. g. Sokić je predložio da ako bi veliki župan tri puta zadržao odluke jedne skupštine, a Državni Savet poništio te njegove odluke, da se takav veliki župan ukloni na svoga mesta. Ja to ne bih mogao da primim; zato što može veliki župan to da uradi iz najbolje namere i što veliki župan može biti baš i u pravu i što njegovo gledište može biti na zakonu osnovano, a Državni Savet da je pogrešio. To nije nemoguće. (G. Moskovljević se smeje.) G. Moskovljević se smeje, on treba da zna da mi imamo svaki dan slučajeva da prvostepeni sud reši jednu stvar na jedan način a Apelacioni Sud preinači ili Kasacioni Sud učini primedbe na apelacionu presudu, pa ipak pored svega toga ne samo da niko ne pomisli da predlaže kaznu na sudije čije su presude poništene ili preinačene — no svako o našim sudijama ima najlepše mišljenje. Zato bi bolje bilo, da se unese u zakon o državnim službenicima, čiji je projekat već gotov, u odeljku o disciplinskim kaznama, ako bi se utvrdilo da veliki župan namerno i bezrazložno obustavlja odluke skupštinske da podleži disciplinskoj kazni.

Sada da se vratim nanovo na član 44. za koji se reklo da je nezgodno stilizovan i da treba da se vrati u pododbor. Gospodin Perić je izneo, ako bi ostalo kako sad glasi član 44., da bi onda u jednom slučaju, koji je napose naveo, ispio jedan ili dva poslanika više, no što dotični okrug ima pravo da bira. Po ovom članu 44. kako ga ja razumein ne bi ispalo da ima više poslanika no što treba. Evo kako se kaže u tom članu (čita): »Liste koje nisu dobile ni toliko glasova da se u njima sadrži izborni količnik — bar jedanput, ne uzimaju se u obzir pri rasporedu poslanika. Sa ostalim listama obračun se vrši: broj glasova, koji je dobila svaka lista, deli se na 1, 2 i tako dalje najzad sa cifrom koja odgovara onom broju poslanika, koliko ima da izabere dotična izborna jedinica. Od brojeva dobivenih ovakvim delenjem uzima se onoliko najvećih, koliko se u dotičnoj izornoj jedinici ima da izabere članova oblasne skupštine. Najmanji među ovim brojevima jeste izborni količnik. Svakoj listi pripada onoliko članskih lista, koliko se puta izborni količnik sadrži u broju glasova što ih je ta lista dobila«.

Gospodin Perić je izneo jedan primer, po kome bi posle deobe sa jedan, dva, tri i tako dalje, ostale dve liste sa po 1500 glasova. I ako bi se sa tim brojem delilo izgleda u mesto da se dobije osam, dobilo bi se devet poslanika. To tako izgleda. Ali iz stava koji govori da će koeka rešiti koja će lista dobiti sporno mesto, može se izvesti pravilno rešenje. (Jovan Gjonović: On je utvrdio da ste osam dobili pravilno. — Prigovori.)

Ja sam iskazao svoje mišljenje, a Vi ne morate ga usvojiti. Ovo je izvadjeno iz parlamentarskog izbornog prava, koje je napisao gospodin Gjorgje Majer, a i u nemačkom izbornom zakonu od godine 1921. imate ovako isto. Ali ja nemam ništa protiv toga, da se ovo vrati u pododbor i da se drukčije stilizuje. (Miloš Moskovljević: Prvi količnik da se izbaci.) On ima da ostane. Molim Zakonodavni Odbor da izvoli primiti ovu glavu zakona o oblasnoj i sreskoj samoupravi.

Predsednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Angjelić radi ličnog objašnjenja.

Pavle Angjelić: Gospodin Ministar primećujući na moj predlog na čl. 44. koji sam pismeno podneo, da se primi Dontov sistem, zamurio mi je, što sam izrekao, da je to najbolji sistem i što nisam po-

menuo države u kojima je on do sada primenjivan. Ja sam kao političar i kao radikal učio u radikalnoj stranci i sve što sam napisao u svom predlogu izradio sam iz jednog časopisa radikalnog. To je »Novi Život«. (Ministar **Trifković**: Dobar časopis!) Jest, dobar časopis. I sve ono što sam izložio, to je tačno izloženo kako je Jovanović napisao. Prema tomu je Dontov sistem u mom predlogu tačno izložen onako, kako ga je taj profesor napisao. Ja sam zadovoljan što gospodin Ministar pristaje na to, da se čl. 44. ponovno vrati u poddobar.

Predsjednik Miša Trifunović: Ima reč g. Lazić radi ličnog obaveštenja.

Vojislav Lazić: Mene je gospodin Ministar pogrešno razumeo kod čl. 56. za kvorum. Ja za kvorum nisam tražio dve trećine, nego polovinu više jedan i ne može se većina zamisliti, ako nema polovine više jedan. To sam samo hteo da kažem.

Predsjednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin Kristan radi ličnog objašnjenja.

Etbin Kristan: I ja moram da se ogradim. Ja nisam rekao, da je Dontov sistem najbolji. (Ministar **Triković**: G. Angjelčić je kazao!), ali iz Vaših reči je izašlo, da sam ja to rekao. Ja nisam rekao, da je on najbolji, nego sam rekao, da je on dobar, a koji je sistem najbolji, to je drugo pitanje. Drugo: Gospodin Ministar je rekao, da se ovim prvim količnikom ide za tim, da se stvaraju odnosno da se održe velike partije. Ja sam protivno kazao i to je bio smisao mojih reči, da se postiže s tim količnikom u mnogim slučajevima baš protivan rezultat, da će velike partije ostati bez srazmernog zastupstva, a da će male lokalne grupice u jednoj jedinici doći do neopravdanog zastupstva i izneo sam, da iz prvog količnika izlazi jedna opasnost po naciju samu.

Predsjednik Miša Trifunović: Ima reč gospodin izvestilac.

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Poštovana gospodo, vi znate, da sam se juče nolens volens morao da primim da budem izvestiocem. Ja ću savjesno odigrati svoju ulogu i ako i sam ne verujem u neki naročiti uspeh. Od gospode iz vladine većine a i iz opozicije pali su mnogi prigovori kod ove glave. Neki su kazali, da je ova glava suviše velika, a gospodin Lazić je čak tražio i to, da se ta glava podeli na manje glave.

Što se mene lično tiče, ja sam kao izvestilac vezan, da ne mogu činiti nikakve prigovore i predloge. Nu da i nisam vezan, ja ipak ne bih činio prigovore ovde za to, što smatram, da je ovaj zakonski predlog vrlo dobar i što više odličan i što je oblasnoj samoupravi ostavljeno široko polje rada. Ja sam čovek koji mnogo ne gledam na formalnosti nego na rad i suštinu stvari. Da su svi ljudi kako treba ne bi bili potrebni zakoni. Mogu i najbolje zakone izigrati rdjavi ljudi. Ja, gospodi govornicima ne zamieram, jer verujem da su govorili u najboljoj nameri. Nije tu gospodin Korkut, da mi zamieru što ću naročito podvrci i navesti, da mi je najsimpatičniji bio gospodin Kristan sa svojim primedbama, koji nije govorio iz kaprisa nego u dobroj nameri. Neka mi gospoda vladine većine ne zamere što ću da kažem, da sam odbacio mnoge njihove prigovore kao neumesne a primio neke prigovore gospode iz opozicije, a isto tako gospoda iz opozicije neka mi ne zamere, što ću primiti neke prigovore gospode iz vladine većine.

Za mene je gospodin Kristan izrazio jednu novinu, kad je izrazio želju, koja je za mene ne-

ostvarljiva: žensko pravo glasa. Pa čak i neke naše kolege, koje nemaju pravo ni da se žene, izjasnili su se za žensko pravo glasa. I ako moje shvatanje može da izgleda konzervativno, ipak je to moje lično gledište, kad mislim, da žene po fiziološkom sklopu ne mogu da vrše ove dužnosti ljudi i da se prema dužnostima treba da daju i prava. Ja mislim, da gospoda poslanici dobro znadu i u sadašnjosti a i iz istorije, da su žene preko ljudi uticale i utiču na tok državnih poslova.

Kod čl. 6. g. Gjonović je progovorio što se za poslanika oblasne skupštine traže isti uslovi kao i za poslanika Narodne Skupštine. On pledira, da je dovoljno 25 godina pa da se postane poslanik i za to je naveo konkretan primer pitajući zašto da onaj, koji ima 21 godnu može da služi vojsku a ne može da bude poslanik? Na taj prigovor ja imam da kažem ovo: velika je razlika između onoga, koji ima da služi u vojsci i onoga, koji ima da zapoveda i upravlja velikim oblasnim poslovima. Uzmite kuću, zadrugu pa ćete videti, da tamo zapoveda najstariji, najspremniji i najrazboritiji i najiskusniji. Poslanik oblasne skupštine treba da ima izveštian broj godina, izvesno iskustvo, spremu i potrebni autoritet. On treba da je spremniji i iskusniji, nego mnogi njegov birač koji je mnogo stariji. (**Etbin Kristan**: Mi imamo mnogo direktora banaka od 25 godina.)

Kod čl. 29. gospodin Gjonović nam je u odboru učinio kompliment, da je ovaj projekat pun gluposti. On je nas gadjao kamenom, a ja ću njega hlebom. On je pametno rekao kad neko dodje i glasa na tudje ime bez odobrenja, da se onom drugom, kad dodje, dozvoli da glasa. Uzmimo slučaj, da je neko bez moga znanja i odobrenja došao da glasa na moje ime i njegov glas da važi, a meni da se ne da da glasam i upotrebim svoje biračko pravo. Ja nalazim da je nepravilno, da se suspenduje moj glas. Onaj što je glasao na moje ime mogao je glasati za onog kandidata za koga ja ne bih glasao, a taj glas može biti rešavajući. Prema ovome meni treba dozvoliti da glasam i da upotrebim svoje pravo i da se izvrši bar neka korekcija, neka se bar kao što je u matematici plus i minus potre. Za to usvajam ovaj predlog g. Gjonovića.

Gospodin Lazić je učinio primedbu kod čl. 16. Protivi se, zašto da predsednici biračkih odbora budu sudije pravniaci i sudski činovnici i pledira za to, da predsednik odbora može biti svaki pismen građanin. Ja mislim, da je to jedan apsurd, kad se zna, da ima po selima puno ljudi, koji misle da su pismeni, a jedva umeju da se potpišu. E, uzmite sad da neko bude predsednik biračkog odbora, a jedva ume da čita! Takav ne ume ni sricati zakon, a kamo li ga pročitati, razumeti i izvršiti posao na onaj način kako to zakon naredjuje. (**Vojislav Lazić**: A gde su učitelji? Ja sam pomenio sveštenike i učitelje!) Ti si pledirao za svakog pismenog građanina!

Kod čl. 44. učinila su napomene mnoga gospoda. Gospodin Ministar je dao svoje razloge, koje mogu da akceptiram a naročito razlog, koj je istakao gospodin Kristan, odnosno bojazni od anacionalnih i antidržavnih elemenata. Kako je g. Ministar primio, da se pomenuti član vrati u odbor, ja na to pristajem. Što se tiče čl. 53. učinili su napomene g. Lazić i g. Kristan, što veliki župan otvara i zatvara sednice oblasne skupštine. Ja bih kod ovoga člama usvojio predlog g. Moskvljevića, da se mesto reči »sednice« stavi reč »saziv«. To je, gospodo, jedna formalnost, što veliki župan otvara sednice u ime

Kralja. Kao delegat Vlade veliki župan će kazati pri otvaranju saziva oblasne skupštine: srećan Vam rad gospodo i radite po zakonu na dobro i korist oblasti. Što se tiče zatvaranja sednica gospodin Kristan nije u pravu, jer je u ovome zakonu predviđen rok za rad oblasne skupštine. Veliki je župan kontrola za izvršenje zakona. Ako bi se dozvolilo, da nema roka za rad oblasne skupštine, onda bi ona mogla sedeti čitavu godinu dana ništa ne raditi i uraditi i primati i dnevniče koje narod plaća.

Dalje, gospodo, dolazi primedba gospodina Lazića kod člana 56., da je za punovažne odluke oblasne skupštine potrebna polovina i jedan više prisutnih članova. Gospodin Ministar Trifković pobio je razloge gospodina Lazića. Dobro je, što je ovako uneto, jer vidi se i kod nas u Narodnoj Skupštini da nema često kvoruma, pa zato treba da ostane ova odredba i za oblasne skupštine.

Kod člana 57. protestuje gospodin Lazić zašto se daje pravo velikom županu da može zabraniti, da se javne sednice pretvaraju u tajne. Ja znam, da su ovde često gospodin Lazić i druga gospoda zastupala princip javnosti. Ja, gospodo, moram prećutati da kažem, šta bi se sve moglo na tim tajnim sednicama da rešava.

Kod člana 40. primetili su gospodin Lazić i gospodin Sokić, da je nezgodno, da sam oblasni odbor presudjuje. Ja usvajam tu primedbu, jer je zaista nezgodno po onoj narodnoj izreci, da kadija tuži i da kadija sudi. Zato sam ja u ime pododbora podneo predlog, da su isledne vlasti, koje istupe isleduju i presudjuju nadležne za te istupe, a da kasiraju presude vlasti, koje su za to nadležne.

Na član 67. učinili su primedbe gospodin Lazić i gospodin Sokić, da ne može veliki župan zadržati uredbu od izvršenja, koja je protivna zakonima. Gospodin Lazić je otišao u tome pravcu još dalje pa kaže, da uredba, koju donese oblasna skupština treba da bude zakon. Ja pitam gospodina Lazića i gospodina Sokića: ko donosi zakone i pitam obojicu, da li su oni pročitali član 99. Ustava?

Napomena gospodina Sokića, da se veliki župan smeni sa položaja ako donese tri puta odluke o zadržavanju uredaba, pa te njegove odluke poništi Državni Savet, nema mesta. Kad bi tako vezali ovim zakonom velikog župana, onda bi se on bojao i odobravao svaku uredbu, koju oblasna skupština donese. Ako veliki župan namerno zadrži kakvu uredbu od izvršenja, koju donese oblasna skupština, on će odgovarati po zakonu o činovnicima građanskog reda. Zato mislim, da njihove napomene nemaju mesta.

Isto tako smatram, da nema mesta zahtevu gospodina Lazića i gospodina Sokića, da sve uredbe koje donese oblasna skupština idu Državnom Savetu na odobravanje. Lepo je na to odgovorio gospodin Ministar, da bi onda Državni Savet bio preopterećen.

Na član 68. gospodin Lazić i gospodin Sokić i gospodin Kristan učinili su primedbu, da su protiv toga da sudovi cene zakonitost uredaba, nego da one dolaze pred Državni Savet. Ja vas pitam, gospodo, šta će biti sa jednom uredbom, ako ona negira stečena prava po zakonima, koje su donela oba zakonodavna faktora i koji imaju obaveznú snagu? Zar da onda nema koga ko će da ceni zakonitost te uredbe. Zato u ime pododbora podnosim ovu redakciju ovoga člana 68.: »Oblasne uredbe imaju obaveznú snagu za pojedince i za vlasti, ali svi sudovi kao i Državni Savet i Upravni sudovi imaju puno pravo, da u svakom posebnom slučaju, koji njima u krugu njihove

zakonom određene nadležnosti dodje na rešenje, cene zakonitost oblasnih uredaba.

Kod člana 69. usvajam predlog gospodina Sokića o automatskom produženju budžeta.

Takodje kod člana 69. u vezi sa članom 80. gospodin Sokić je predložio, da se reči »na odobravanje« brišu. Ja taj predlog gospodina Sokića usvajam. Isto tako kod članka 73. usvajam predlog g. Sokića za povećanje prihoda za oblasne samouprave.

Ja se nadam, gospodo, da će i gospoda iz vladine većine biti zadovoljna, što sam primio neke njihove prigovore kao umerne, a i neka gospoda iz opozicije, a svi da će biti zadovoljni, što vas nisam mnogo zamarao.

Predsednik **Miša Trifunović**: Gospodo, diskusija o ovoj glavi svršena je. Sad ćemo pristupiti glasanju po članovima. Napomenuću, gospodo, da u ovoj glavi ima 85. članova. Od tih članova, kod 27 ima predloga pojedine gospode poslanika, kod nekoga člana samo predlog jednog od gospode poslanika, a kod nekoga člana od više gospode poslanika. Ja ću kod svakoga člana gde ima predloga pomenuti te predloge, a ako želite, možemo ih i pročitati. Gospodina izvestioca molim, da pazi kod svakoga člana gde ima predloga gospode poslanika i da svagda izjavi, koji predlog prima, a koji ne prima.

Stavljam, gospodo, na glasanje član 4. Kod člana 4. ima predlog gospodina Kristana, gospodina Moskviljevića i gospodina Lazića. Želite li, da pročitamo te predloge? (Glasovi: Nije potrebno!) Da li gospodin izvestilac prima te predloge?

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović**: Stavicu na glasanje član 4. ovako kako je izišao iz pododbora. Ko je za to da se član 4. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 4. primljen.

Na glasanju je član 5., kod koga nema predloga. Ko je za to, da se član 5. primi onako kako je izišao iz pododbora, izvoliće sedeti, a ko je protiv, neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 5. primljen po izveštaju pododbora.

Na redu je član 6. Kod člana 6. ima predlog gospodin Kristan. Gospodin izvestilac ne prima taj predlog. Ko je za to, da se član 6. primi po predlogu pododbora, izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 6. je primljen po predlogu pododbora.

Kod člana 7. ima predlog gospodina Kristana. Gospodin izvestilac ga ne prima. Stavicu na glasanje član 7. Ko je za to, da se član 7. primi po izveštaju pododbora izvoliće sedeti, ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 7. je primljen po predlogu pododbora.

Na redu je član 8. Kod toga člana nema nikakvih predloga. Ko je za to, da se član 8. primi po izveštaju pododborskom izvoliće sedeti, a ko je protiv izvoliće dići ruku. (Većina sedi.) Član 8. je primljen.

Kod člana 9. ima predlog gospodina Kristana. Gospodin izvestilac ga ne prima. Ko je za to, da se član 9. primi po predlogu pododbora izvoliće sedeti, a ko je protiv izvoliće dići ruku. (Većina sedi.) Član 9. je primljen po predlogu pododbora.

Kod člana 10. ima predlog gospodina Kristana, koji gospodin izvestilac ne prima. Ko je za to, da se član 10. primi po izveštaju pododbora izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 10. je primljen.

Na glasanju je član 11., kod kojega nema predloga gospode poslanika. Ko je za to, da se član 11. primi po predlogu pododbora izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 11. je primljen.

Kod člana 12. nema predloga. Ko je za to, da se član 12. primi po izveštaju pododbora izvoliće sedeti, ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 12. primljen.

Kod člana 13. nema predloga. Ko je za to, da se član 13. primi po predlogu pododbora, izvoliće sedeti, ko je protiv, izvoliće dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 13. primljen.

Kod člana 14. nema poslaničkih predloga. Ko je za to, da se član 14. primi po izveštaju pododbora izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 14. je primljen.

Kod člana 15. nema nikakvih predloga. Ko je za to, da se član 15. primi po izveštaju pododbora izvoliće sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Svi sede.) Niko nije protiv. Objavljujem, da je član 15. primljen.

Stavljam na glasanje član 16. Kod člana 16. ima predlog gospodina Lazića i gospodina Moskovljevića. Gospodin izvestilac ne prima njihove predloge. Ko je za to, da se član 16. primi po izveštaju pododbora neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Objavljujem, da je član 16. primljen po predlogu pododbora.

Kod člana 17. imaju predloge gospodin Lazić i gospodin Moskovljević. Gospodin izvestilac ne prima te predloge. Ko je za to, da se član 17. primi po izveštaju pododbora neka izvoli sedeti, ko je protiv neka izvoli dići ruku. (Većina sedi.) Član 17. je primljen po izveštaju pododbora.

Član 18. stavljam na glasanje. Predloga nema. Ko je za to, da se primi izvoleće sedeti, ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 18. je primljen.

Član 19. stavljam na glasanje. Čim ne pomijem nikakav predlog, znači da predloga nema. Ko je za to, da se član 19. primi prema redakciji odbora neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 19. je primljen.

Član 20. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 20. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 20. je primljen.

Član 21. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 21. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 21. je primljen.

Član 22. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 22. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 22. je primljen.

Član 23. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 23. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 23. je primljen.

Član 24. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 24. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 24. je primljen.

Član 25. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 25. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 25. je primljen.

Član 26. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 26. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 26. je primljen.

Član 27. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 27. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 27. je primljen.

Član 28. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 28. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 28. je primljen.

Kod člana 29. ima predlog za izmenu gospodina Gjonovića, koji gospodin izvestilac prima. Kao takav stavljam ovaj član na glasanje. Ko je za to, da se primi član 29. sa izmenom, gospodina Gjonovića izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 29. primljen je sa izmenom gospodina Gjonovića.

Član 30. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 30. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 30. je primljen.

Član 31. stavljam na glasanje. Ko je za to, da član 31. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 31. je primljen.

Član 32. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 32. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 32. je primljen.

Član 33. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 33. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 33. je primljen.

Član 34. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 34. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 34. je primljen.

Član 35. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 35. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 35. je primljen.

Član 36. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 36. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 36. je primljen.

Član 37. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 37. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 37. je primljen.

Član 38. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 38. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 38. je primljen.

Član 39. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 39. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 39. je primljen.

Kod člana 40. ima predlog gospodina Kristana (**Etbin Kristan**: Ovaj je predlog bespredmetan.) Stavljam član 40. na glasanje po izveštaju odborskom. Ko je za to, da se ovaj član primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 40. je primljen.

Član 41. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 41. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 41. je primljen.

Član 42. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 42. je primljen.

Član 43. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 43. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv, neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 43. je primljen.

Kod člana 44. imaju predlozi gospode Kristana, Angjelića, Moskovljevića, Lazića, ministra i izvestioca. Najzad posle svih tih predloga pristali ste, da se taj član vrati odboru, ako Zakonodavni Odbor to reši. Prima li Zakonodavni Odbor, da se ovaj član vrati odboru i da se rediguje prema predlozima? (Prima.) Član 44. vraća se odboru.

Član 45. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 45. je primljen.

Član 46. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 46. je primljen.

Član 47. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 47. je primljen.

Član 48. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 48. je primljen.

Kod člana 49. ima predlog gospodina Kristana. (Etbin Kristan: Ovaj predlog otpada.) Stavljam na glasanje član 49. po izveštaju odborskome. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 49. je primljen.

Kod člana 50. ima predlog gospodina Kristana. Prima li gospodin izvestilac taj predlog? (Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.) Stavljam član 50. na glasanje po izveštaju odborskome. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 50. je primljen.

Član 51. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 51. je primljen.

Član 52. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 52. je primljen.

Kod člana 53. imaju predlozi gospode Kristana, Lazića i Moskovljevića. Prima li gospodin izvestilac koji od ovih predloga? (**Vojislav Lazić**: Ja mislim, da bi gospodin izvestilac mogao ovde da primi da se reči: »5. novembar« zamene rečima »5. septembar«.)

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ja primam samo dopunu gospodina Moskovljevića, a gospodina Lazića ne primam.

Predsednik **Miša Trifunović**: Član 53. stavljam sa dopunom gospodina Moskovljevića na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 53. primljen je sa dopunom gospodina Moskovljevića.

Član 54. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 54. je primljen.

Član 55. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 55. je primljen.

Kod člana 56. ima predlog gospode Lazića i Moskovljevića. Prima li gospodin izvestilac koji od ovih predloga? (Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.) Član 56. stavljam na glasanje po predlogu odborskome. Ko je za to, da se član 56. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 56. je primljen.

Kod člana 57. ima predlog gospode Lazića i Moskovljevića. Prima li gospodin izvestilac koji od ovih predloga? (Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.) Član 57. stavljam na glasanje po predlogu odborskome. Ko je za to, da se ovaj član primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 57. je primljen.

Član 58. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 58. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 58. je primljen.

Član 59. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 59. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 59. je primljen.

Član 60. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 60. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 60. je primljen.

Član 61. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 61. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 61. je primljen.

Član 62. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 62. primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 62. je primljen.

Član 63. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se član 63. primi, neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 63. je primljen.

Kod člana 64. imaju predlozi gospode Magovčevića, Lazića, Moskovljevića i Sokića. Molim gospodina izvestioca, da se izjasni čiji predlog prima.

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ja imam svoj predlog. (Glasovi: Da čujemo!) Moj je predlog, da se u članu 64. poslednji odeljak izostavi i da se doda nov odeljak, koji će glasiti: »Istupe iz prethodnog stava isledjuju i presudjuju po tužbi oblasnog odbora one vlasti, koje su nadležne za isledjenje i presudjenje istupnih dela«. Ja ostajem pri ovome.

Predsednik **Miša Trifunović**: Ko je za to, da se pročitani i ponovo redigovani član 64. primi izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 64. primljen je u novoj redakciji.

Član 65. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 65. je primljen.

Kod člana 66. ima predlog g. Sokića. Molim g. izvestioca, da se izjasni, da li prima ovaj predlog. (Izvestilac **Jovan Magovčević**: Ne primam.) Ko je za to, da se član 66. primi prema predlogu odborskome izvoleće sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 66. je primljen.

Član 67. stavljam na glasanje. Ko je za to, da se ovaj član primi neka izvoli sedeti, a ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Član 67. je primljen.

Kod člana 68. ima predlog gospode Lazića i Moskovljevića. (Dr. **Svetislav Popović**: Da li se ono »sudovi« tiče i »upravnih sudova«?) Molim gospodina izvestioca, da pročita taj predlog.

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Predlog glasi ovako: »Oblasne uredbe imaju obavezu snagu za pojedince i za vlast, ali svi sudovi kao i Državni Savet i Upravni Sudovi imaju puno pravo, da u svakom posebnom slučaju, koji njima; u krugu njihove zakonom određene nadležnosti dodje na rešenje, cené zakonitost oblasnih uredaba.«

Predsednik **Miša Trifunović**: Tako pročitani član 68., kako ga je pročitao gospodin izvestilac, stavljam na glasanje. Ko je za to, da se primi neka izvoli sedeti, ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Manjina je digla ruku, član 68. tako pročitani primljen je.

Kod člana 69. ima predlog gospode Sokića i Kristana. Molim gospodina izvestioca, da se izjasni čiji predlog prima.

Izvestilac **Jovan Magovčević**: Primam predlog gospodina Sokića.

Etbin Kristan: I moj je predlog isti.

Predsednik **Miša Trifunović**: Pošto je i Vaš predlog isti stavljam član 69. sa tim dopunama gospode Kristana i Sokića na glasanje. Ko je za to, da se član 69. primi neka izvoli sedeti, ko je protiv neka digne ruku. (Većina sedi.) Ovaj član primljen je sa ovim primedbama.

Član 70. Ko je protiv neka digne ruku. — Primljen.